

Kielertraktaten ännu en gång.

Genmäle till Professor C. A. Reuterskiöld.

Först ber jag att få betyga min glädje över att prof. Reuterskiöld upptagit den stridshandske jag kastat. Värre öde anser jag icke kunna möta ett vetenskapligt inlägg än att tigas ihjäl. Gärna betygar jag också, att jag haft åtskilligt att lära av min ärade opponents inlägga särskilt genom de distinktioner, han gör mellan ett folkrättsligt och ett statsrättsligt betraktelsesätt. Överhuvud synes mig C. A. Reuterskiöld överträffa Oscar Alin i tanke-skräpa. I huvudsak anser jag mig dock icke ha några skäl att böja mig vare sig för den förre eller för den senare.

Först ett par modifikationer och förtydliganden.

Gärna för mig må det anses motiverat att successorn nämnes i samband med såväl avträdelsens subjekt som dess dativobjekt. Så mycket riktigare blir min karakteristik av traktatens cessions- och renuntiationsformler såsom väl genomtänkta och systematiskt uppbyggda. Mom. 2 i resp. art. IV och VII må också gärna för mig ha till uppgift att draga folkrättsliga konsekvenser av vad i mom. 1 sägs. Att det innehåller mera än så äro vi väl ense om, huru vi än tolka detsamma. Att jag i sådant sammanhang talar om besittningen av Norge i stället för om rätten till dess besittning är att betrakta som en lapsus, vad rimligen framgår av vad jag s. 230 säger om det faktiska besittningstagandet av detta land. Ingalunda kan det heller vara min mening, att genom Kielertraktaten skulle bestämmas, vem som skulle vara Sveriges konung. Folkrättsligt garanterat var blott, att Norge skulle ha den konung Sverige hade; svenskarna finge sedan beställa med sin kungatron som de ville. Slutligen beklagar jag, om något uttryck i min framställning av Mosskonventionen föranlett prof. Reuterskiöld att så förstå mina ord, som om Sverige eftersträvat ett Norges folkrättsliga erkännande av Kielertraktaten och funnit sig i att dess rätt enligt denna ställts på framtiden. Huru än nämnda aktstycke skall tolkas och av svenskarna tolkats, tydligt är, att dessa ansågo norrmännen skyldiga att underkasta sig

dess bestämmelser och att de lyckats få konventionen så formulerad, att de allt framgent kunde vidhålla sina krav på åttlydnad för traktaten. En förnyad genomläsning av kap. III i dess helhet måste klargöra, att detta är min mening.

Och så till sådant, som verkligen skiljer oss åt. Alla divergenser kan jag dock icke uppehålla mig vid. Ett urval blir nödvändigt. Vad jag stannat inför såsom särskilt intressant är huvudsakligen sådant, som sammanhänger antingen med den redan berörda relationen mellan folkrätt och statsrätt eller med vårt gamla tvisteämne, motsättningen mellan — prof. Reuterskiöld får själv svara för termerna — formaljuridiskt och realjuridiskt betraktelsesätt. Beträffande den av mig ej berörda frågan huruvida utrikesärendenas reglering under unionen stod i strid med Norges suveränitet ber jag att få hänvisa till Rydin, Föreningen emellan Sverige och Norge s. 330 ff. Till samma arbete s. 162 ff. hänvisar jag också beträffande den uppfattning av Norges grundlag som ett unionskontrakt, som visserligen icke av min motståndare klart förkunnas men dock står att läsa mellan raderna i hans replik.

Vad jag först har att opponera mig mot är prof. Reuterskiölds påstående att Sveriges regeringsform ej utan vidare blivit gällande i Norge, därest den äldsta versionen av art. IV m. 2 godtagits. 1809 års RF hade icke blott ingress antagits att gälla för hela Sveriges rike utan bestämde ock i särskilda §:r, huru riket skulle styras, svenska folket beskattas, förgripelser mot rikets sannskyldiga nytta beivras o. s. v. Området för dess giltighet måste därför vidgas, resp. minskas, allteftersom konungen jämlikt § 13 med riket införlivade eller från detsamma avskildade skilda provinser. Ständerna hade därvid intet att säga till om. Därmed är dock icke sagt, att Danmark haft folkrättslig befogenhet att opponera sig, därest genom framtida grundlagstiftning regeringsformen berövats sin giltighet för Norge. De svenska statsmakternas obegränsade grundlagstiftningsrätt berördes icke av traktaten.

Huruvida Kongeloven fortsatte att gälla i Norge tills vidare efter avträdelserna är en rätt ofruktbar fråga. Någon slags författning måste dock Norge alltid ha, om det icke skulle hemfalla åt anarkin, och det var då naturligt att det bibehöll den gamla, tills den blev ersatt med en ny. Art. V får väl anses garantera Norge icke blott Kristian V:s lag utan ock vad av Kongeloven icke blivit genom själva traktaten bragt ur världen. Intet hindrade dock rimligen Sveriges konung att framdeles helt upphäva båda. De svenska kommissarierna behandla problemet i det tal, som upplästes i stortinget den 19 okt. 1814 men uttrycka sig ej fullt klart

(se Alin, Den svensk-norska unionen, Bilagor ss. 247, 249). Av deras ord synes dock framgå, att den svenske konungen skulle jämlikt traktaten inträtt i den danske kungens alla rättigheter, därest han icke strax, van som han var vid konstitutionella styrelseformer, hävt den despotiska lag, som vilade över Norge.

Enligt prof. Reuterskiöld lämnar Kielertraktaten öppet, huruvida den svensk-norska unionen skulle karakteriseras av koordination eller subordination. Det finge bero på Sveriges konung, som ock hade att bestämma, om Norge genom egna organ skulle få medverka vid utformandet av sin rättsliga ställning. Till synes skiljer sig min uppfattning härutinnan icke så mycket från min motståndares. Så länge Norge icke hade andra organ än sådana, som tillika voro Sveriges — en konung att regera riket led efter led enligt 1810 års SO och ständer, så konstituerade som i 1810 års RO sägs, att utse ny konung i händelse av tronvakans — var dess ställning, såsom jag framhållit i uppsatsen, ytterligt prekär. Konungen kunde styra sitt norska rike med svenska medhjälpare och i svenska rättsformer. Skillnaden mellan oss består däri, att enligt prof. Reuterskiöld måste han så göra. På trots av att min opponent i andra sammanhang pointerar, att Sveriges statsrättsliga förhållanden icke anginge Danmark, låter han Sverige i detta stycke förplikta sig till iakttagande av vissa former för Norges styrelse.

Det är på denna punkt våra meningar gå som mest i sär. Jag har låtit förstå, att den, som ville ordna förhållandet mellan Sverige och Norge på jämställdhetens grund, icke kunde välja bättre uttryck än de, som nu förekomma i art. IV, och därav med illustra föregångare trott mig kunna sluta, att sådan var meningen. Prof. Reuterskiöld tycks däremot anse en sådan transaktion icke vara rättsligt möjlig. Den svenske konungens suveränitet var, förklarar han, icke personlig utan tillkom det rike, vars konung han var. Ergo, så tillåter jag mig komplettera resonemanget, måste Sveriges konung styra Norges rike på det sätt för Sveriges rike är bestämt, åtminstone så till vida som han i svenskt statsråd fastställer Norges nya författning. Men är icke sådant en fri konstruktion? Man kan tänka sig att RF § 45 utesluter, att konungen på så sätt utnyttjar sin rätt enligt § 13 att sluta fred, att han upprättar sekundogeniturer till förmån för medlemmar av sitt hus, men ingendera §:n hindrar honom att med hjälp av svensk härsmakt och svenska diplomatiska förbindelser göra sig och sina efterträdare på tronen efter honom till kungar över annat rike. Ingen bestämmelse i den svenska författningen förbjuder konungen — 1810 års SO § 8 handlar blott om prins — att på vad väg som helst bli regerande furste av annan stat. Även av

en union på jämlikhetens grund kan ju Sveriges rike skörda varaktigt gagn.

Varpå stöder nu prof. Reuterskiöld sitt påstående att Sveriges regeringsform, som han förklarar icke utan vidare vara tillämplig på Norge, om detta i Kieltraktaten förklarats skola inlemmas i Sveriges rike, dock skulle appliceras på det beslut av konungen, varigenom Norges ställning till Sverige reglerades i anknytning till den definitiva art. IV. På s. 79 förklarar han saken självklar, vad väl får anses som bevis på att argumenten tryta. Tidigare (s. 76) har han i sådant sammanhang citerat de bekanta orden i ingressen till 1809 års RF, att densamma stadgats för »Svea rike och ty underliggande länder» utan att det dock blir klart, huruvida han anser de sista tre orden för föreliggande fall vara av särskilt intresse. Senare (s. 82) hänvisar han i fråga om de »norska sakerna» till den svenska sedvanerätt, som före 1809 uppkommit beträffande handläggningen av främmande provinserns angelägenheter och levat kvar beträffande Pommern även efter 1810. Då inga svenska paragrafer behövdes, kunde man taga lugnt, att 1809 års RF saknade regler för fallet Norge. Men är detta riktigt eller rättare, då beskedet synas något svävande, vad är därav riktigt? Problemet kan visserligen icke anses existera för den, som tolkar art. IV så som jag gjort, men det kan dock vara av intresse att se, huru en motståndare reder sig efter det val i motsatt riktning han träffat.

Först vill jag då säga, att termen »ty underliggande länder», som jag i en not s. 216 bragt i Erinran, innebär en föresats beträffande regeringsformens innehåll, som aldrig fullföljts. Föregående regeringsformer hade haft särskilda §:er, resp. 39, 50 och 53, om de tyska provinserna, de två första dock med det välmotiverade tillägget »när ifrån fienden dessa länder kunna återbekommas». I ingen av 1809 års RF:s etthundrafjorton §:r nämnas de tyska provinserna och ingen § kan heller rätt gärna på dem tillämpas, ej ens § 4. När man i ingressen gjort skillnad mellan riket och »ty underliggande länder», kan bestämmelsen att konungen skall styra riket efter hörande av ett statsråd ej avse styrelsen av underliggande länder. Än mindre kan tänkas, att rikens ständer jämlikt § 87 för dem stifta civil- och kriminallag. Intet finns, som antyder, att man velat fullfölja Gustav IV Adolfs väg. I stället gav man Pommern, när det efter freden med Frankrike återbördades till Sverige, den vidsträckta självstyrelse, som anges i de konstitutionella, i Kieltraktaten art. VIII omnämnda, akterna av 1810 och 1811. Då någon § härom ej inrycktes i regeringsformen får sägas, att ingressens nyssnämnda utfästelse ej infriats, när tiden därför verkligen var inne. Och 1812 för-

klarade konung och ständer, att lika med hertigdömet Pommern ej mindre ön St. Barthelemy än de ultramarinska besittningar, vilka i framtiden kunde förvärfvas under Sveriges krona, skulle undantagas från moderlandets författning. I samband med den besittning hinsides Kölen, Sverige genom Kielertraktaten skulle förvärvat, har vederligen ingen, såsom jag i uppsatsen sagt, ägnat nyssnämnda term en tanke.

Förgäves skall prof. Reuterskiöld i detta sammanhang åberopa konstitutionell sedvanerätt, som fortlevat sedan tiden före 1809. Även om man medger, att sådan existerat på trots av den radikala uppgörelse med äldre svenskt statskick, som företages i ständernas ingress till 1809 års RF, så än sedan? Icke kan man till stöd för kravet att statsrådet skall höras i fråga om Norge åberopa praxis under tider, då intet statsråd existerade. Mellan 1789 och 1809 fanns ju intet offentligt råd överhuvud. Och 1772 års RF § 53 låter k. m:t allena draga försorg om de tyska provinserna, således helt oberoende av riksrådet. Den svenska konungamakt prof. Reuterskiöld — på grund av en förväxling av normativt och explikativt betraktelsesätt, som av mig påtalats redan i Statsvetenskaplig Tidskrift 1924 s. 52 ff. — räknar med som en real maktfaktor, som har existerat oberörd av 1809 års omvälvning, deltagit i regeringsformens stiftande och icke genom grundlagsändring kan avskaffas, är dock lika personlig som den, jag anser ha trätt in som Norges suverän i kraft av Kielertraktaten art. IV.

Därmed är jag framme vid motsättningen mellan vad prof. Reuterskiöld kallar formaljuridiskt och realjuridiskt betraktelsesätt. Genast vill jag då bekänna, att jag blir glad, om jag får det erkännandet, att jag har rätt ur den förra synpunkten. Rätten är för mig en form. Då emellertid formen icke är ett självändamål utan ett medel för värnandet av reala värden (se mitt arbete *Psykologisk verklighet och juridisk fiktion* s. 155), känner jag mig onekligen brydd, om resultaten av mina tolkningar av lagar och traktater bli realpolitiskt — jag drar mig för att igen taga ordet »realjuridiskt» i min mun — befängda. Så kan emellertid ingalunda påstås vara fallet med mina utläggningar i uppsatsen, vare sig det nu gäller traktaten med Danmark eller unionsöverenskommelsen med Norge.

Prof. Reuterskiöld finner det orimligt, att Sverige skulle föreslå det besegrade Danmark ett traktatmässigt erkännande av Norge såsom suverän stat. Alldeles orimligt är det dock icke, att en konung, som avträder en del av sitt rike, erhåller vissa utfästelser beträffande det avträdde områdets kommande öden. Kielerfreden själv företer ju flera exempel därpå. Att argumentet väger

lätt beror väl framför allt därpå, att den ställning, Norge skulle få under Sveriges konung, var så mycket fördelaktigare än den, det innehade under Danmarks. Men stor betydelse har säkerligen hänsynen till England haft för ändringen av art. IV. Detta land hade ju haft stora betänkligheter mot Norges erövring såsom oförenlig med de principer, som hävdades i kampen mot Napoleon. Är det otroligt, att svenska statsmän haft samma respekt för norsk folkindividualitet? Slutligen kan man, som prof. Reuterskiöld själv tycks göra, förmoda dynastiska baktankar bakom Karl Johans order till Wetterstedt om vidtagande av den flitigt omskrivna förändringen. Men ju större självständighet, som tillerkändes det nya riket, desto mera fog hade dylika beräkningar.

Nu skall jag emellertid villigt medge, vad också torde framgå av uppsatsen, att det är föga bevänt med en suveränitet, som tillerkännes ett land i samband med att det viljelöst överantvaras av den ene konungen till den andre. Man kommer att tänka på en medvetlös, som välvilliga vänner söka hålla i upprätt ställning. Föreningen med Norge måste Sverige, så länge unionsbrodern saknade alla egna statsorgan, ha känt som ett famntag av en fantom. Helt annorlunda ligga förhållandena till efter det riksförsamlingen i Eidsvold slutfört sitt värv. Norge har vaknat upp ur sin månghundraåriga letargi och visat sin vilja att stå på egna ben. Denna vilja har trots landets militära svaghet och diplomatiska isolering ingivit Sverige respekt. Ett erkännandet av det nya konstitutionella Norge ligger icke i Mosskonventionen, ty ett stillestånd kan man avsluta även med en upprorsmakare. Det ligger däremot i den svenske kungens accept av stortingets erbjudande att regera Norge enligt dess konstitution och i den överenskommelse mellan Sveriges ständer och Norges storting, som mynnar ut i riksakten. Varför som ett viljelöst rättsobjekt anamma ett rike, man kunde möta som ett fritt rättssubjekt?

De närmare argumenten för denna min uppfattning skall jag här ej upprepa. Med tillfredsställelse annoterar jag min opponents erkännande av att vad jag sagt också är »den samtidigt officiella uppfattningen». Mig synes det, som om jag därigenom fått en god bundsförvant; men för prof. Reuterskiöld handla de svenska statsmakterna såsom de där icke veta vad de göra. Han skakar på huvudet åt de officiella fraserna, ty han känner det faktiska maktläget. Norge hade intet val, menar han, ty om fiendligheterna återupptogos, var dess nederlag givet. Men skulle alla överenskommelser av offentligrättslig art räknas som intiga, vid vilkas tillkomst hotet om våld spelat en roll, bleve nog deras antal väsentligt reducerat. Och voro norrmännen så vanmäktiga? Hade icke stortinget drivit kommissarierna att överge sina posi-

tioner, även när det gällde den norska grundlagens innehåll? Det är heller icke svårt att förstå vad det var, som gav norrmännen deras makt: deras rättvisa sak och svenskarnas ohåga att grunda unionen på det brutala våldet allena. Även svenskarna drogo sig för att återupptaga kriget. Också de ha handlat under tvång. De motiv, som till sist segrade, voro sådana, som de agerandes efterkommande icke behöva skämmas för. Men prof. Reuterskiöld har lika väl som den Alinska skola, han dock på grunder, jag icke känner, förklarar sig ej tillhöra, svårt att förstå dem. Han skramlar jämnt med sabeln. Jag kan icke frigöra mig från den föreställningen att en sådan mentalitet haft sin andel i unionens upplösning och därigenom indirekt blivit en orsak till de olyckor, som senare övergått Norden.

Fredrik Lagerroth.